

Oponentský posudek bakalářské práce

Tereza Kubíková

Vnímání obrázku daného tvaru

Práce se zabývá schopností dětí ve věku 5-7 let reprodukovat jednoduché obrázky jako součásti jejich školní zralosti. Má velmi dobrou strukturu: začíná (po krátkém Úvodu) dvěma teoretickými částmi, z nichž jedna je věnována stavu zvláště vnímacích a motorických schopností dětí na přelomu předškolního a školního věku, a druhá, matematicko-psychologická, se jednak zabývá z hlediska tématu relevantními schopnostmi dětí, spadajícími do matematického myšlení (dekompozice, kompozice, kompletace, rekonstrukce) a jednak pojmem reprodukce, zvláště z matematického hlediska (shodná zobrazení). Následující části už se věnují přímo autorčinu výzkumu. Jsou to po řadě Metodologická část, Praktická část a Analýza. Všechny tyto části jsou velmi přehledně a logicky členěny a neopomíjejí žádnou podstatnou součást kvalitativního výzkumu. Práci uzavírají krátké kapitoly Diskuse a Závěr a velmi objemné Přílohy.

Teoretické části jsou zpracovány velmi dobře. Autorka plně pokrývá problematiku a rozebírá jednotlivé aspekty do srovnatelné hloubky, přiměřeně a správně cituje. Většina problémů je formálních (interpunkce, gramatika; např. str.14, odstavec čtvrtý, „někdy zejména“, str. 11, odstavec druhý, „bez ohledu na poloze“, str. 18, odstavec třetí, „spontáně“) a stylistických (např. na str. 10 v prvním odstavci: „dítě nevnímá části předmětu a neumí pojit vztahy mezi nimi“; v témže odstavci použila autorka pojem percepce ještě před tím, než ho definovala, resp. ztotožnila s pojmem vnímání). Několikrát se vyskytuje opakování stejného či velmi podobného textu (první a druhý odstavec na str. 10; konec prvního odstavce na str. 15 a přelom stran 17/18; v dalším textu třeba kritéria vyhodnocení na stranách 34 a 37). Tyto problémy se vyskytují v celé práci. Vážnější jsou nedostatečné či nepřesné definice pojmů, které autorka necituje, ale formuluje sama (např. opět první odstavec na str. 10, definice vnímání) a ojedinělé chyby v citacích (str. 21, odstavec druhý, „Podívá se zpočátku dívá ...“).

Pochvalně se lze vyjádřit i o Metodologické části. Struktura (Cíl práce, Použité metody, Hypotézy, Úkoly a Dílčí úkoly) je přímo učebnicová. Kritizovat lze snad mírnou vágnost některých hypotéz („Pětileté dítě neumí přesně reprodukovat obrázek daných rozměrů“) a chybějící teorii k některým dílčím úkolům („Pozorovat, zda dítě sedí správně u stolu“ – co je správný posez a proč?).

Praktická část popisuje realizaci výzkumu na dětech z mateřské školy Montessori v Praze a je z celé práce nejsilnější. Promyšlený a precizní postup autorky, její kreativita při vytváření obrázků umožňujících testovat zvolená kritéria (dodržení geometrických tvarů, detaily), vynikající organizace testování a mimořádně přesná charakteristika testovaných subjektů, prostředí i průběhu výzkumu zaručují, že nasbíraná data jsou velmi kvalitní a lze je opakovaně analyzovat z různých hledisek a hlouběji, než to učinila sama autorka.

Následující Analytická část je naopak částí nejslabší. Hned v úvodu autorka stanovuje kritéria vyhodnocení testovanými subjekty vytvořených obrázků, avšak značně arbitrárně a bez návaznosti na předchozí teorii (shodná zobrazení, reprodukce), čímž do analýzy vstupuje subjektivní prvek. Na druhou stranu je třeba říci, že objektivní hodnocení by bylo možno provést jen porovnáním s průměrem populace dětí v příslušném věku, což by vyžadovalo masivní kvantitativní výzkum. Mnohem vážnější jsou však následující chyby metodologické. Autorka vyjadřuje úspěšnost subjektů procenty jejich bodového zisku z maximálního dosažitelného počtu bodů, shrnuje

je do tabulky a následně vynáší do grafu, který má na vodorovné ose jednotlivé subjekty seřazené podle věku od nejmladšího. Ignoruje však fakt, že mezi subjekty jsou různé věkové rozdíly, a vyjadřuje tak závislost bodového zisku nikoli na věku, ale na věkovém pořadí v testované skupině. Zvláště tato chyba vynikne při lineární regresi, kterou autorka používá ke zjištění trendu závislosti mezi věkem a výsledky. Pokud by byla skutečně počítána vzhledem k věku, musely by buď být na vodorovné ose vzdálenosti mezi subjekty úměrné skutečnému rozdílu jejich věků, nebo by výsledkem musela být lomená čára, což není splněno. Velmi problematická je i volba lineární regrese jako jediného analytického nástroje. Autorka za výsledek pokládá znaménko směrnice výsledné přímky, což je vzhledem k snadnému ovlivnění extrémními hodnotami málo vypovídající údaj. Nástrojem první volby by zde měla být korelace, jejíž zjištění přímo předpokládá jedna ze dvou hlavních hypotéz v Metodologické části (str. 27). Ještě problematičtější je práce s druhou zvolenou veličinou, úspěšností závislou na čase. Její graf nesouhlasí s tabulkou (str. 38 a 39), to je však nejmenší problém – autorka veličinu nikde řádně nedefinuje, jen vágně jako „podíl celkové bodové úspěšnosti a celkového času, který respondent nad úlohou strávil“. Vyjadřování takové veličiny v procentech, jak to dělá autorka, je zcela nesmyslné (co je celek?), stejně jako porovnávání této veličiny mezi jednotlivými respondenty, neboť ti jednak byli upozorněni pouze na jedno hodnocené kritérium, kvalitu reprodukce (str. 32), a jednak je z podstaty věci vyloučeno, aby hodnocení obrázku rostlo s časem na jeho vytvoření lineárně (ve skutečnosti lze předpokládat závislost podobnou logistické křivce), takže respondenti usilující o vysokou kvalitu výsledku za cenu delšího času jsou dvojnásobně penalizováni. To je také možná příčina toho, že autorka nenalezla vztah mezi touto veličinou a věkem.

Podstatně lepší je druhá polovina Analytické části, kde autorka charakterizuje typické zvládnutí jednotlivých obrázků respondenty. Všímá si mnoha typických charakteristik, čímž do určité míry nahrazuje výše zmíněný kvantitativní výzkum průměrného výkonu subjektů z dané věkové skupiny a zmírňuje obavy z ovlivnění výsledků subjektivním hodnocením.

Kapitola Diskuse potvrzuje, že autorka je dobrou pozorovatelkou. Její pozorování a náměty na změny ve výuce na mateřských školách (str. 45, první odstavec) by mohly být testovány v dalších pracech. Při vyhodnocování platnosti první ze stanovených hypotéz se autorka kromě podstatného překlepu („O této hypotéze se nemůžeme domnívat, že neplatí obecně“) dopouští i spekulace (o častějším zadávání úloh na reprodukci), k jejímuž potvrzení by bylo třeba dalšího výzkumu. Hodnocení druhé hypotézy je vzhledem k zásadním metodologickým pochybením v Analytické části neprůkazné.

Do Příloh autorka zařadila samotné obrázky. Pro každý je zde vzor, tabulka úspěšnosti a tři ukázky reprodukcí (výborné, průměrné a slabé) s komentářem. Zpracování považuji za velmi dobré.

Závěrem mohu konstatovat, že přes zmíněné nedostatky práce naplňuje základní charakteristiky práce odborné a doporučuji, aby byla uznána jako práce bakalářská.

Praha, 6. 9. 2010

Derek Pilous